

Київський університет імені Бориса Грінченка

Інститут людини

Кафедра практичної психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної
роботи. О.Б.Жильцов
«14» 02 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Практикум з психологічного консультування:

Змістовий модуль «Форми та методи роботи кризового психолога»

для студентів

напряму підготовки _____
спеціальності 053 Психологія
освітнього рівня другого (магістерського)
освітньої програми 053.00.02 Практична психологія
спеціалізації Консультативна психологія

Київ – 2019

Розробники:

Краєва Оксана Анатоліївна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології.

Викладачі:

Краєва Оксана Анатоліївна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри практичної психології.

Протокол від 20.12. 2018 р. № 13;

Завідувач кафедри _____ (О.М. Лозова)

(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми з практичної психології магістерського рівня вищої освіти

21.12. 2018 р.

Керівник освітньої програми _____ (О.М.Лозова)

(підпис)

Робочу програму перевірено

04.02. 2019 р.

Заступник директора/декана _____ (Р.О. Павлюк)

(підпис)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол № __

(підпис)

(ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол № __

(підпис)

(ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол № __

(підпис)

(ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол № __

(підпис)

(ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	нормативна	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	2 / 60	
Курс	5	5
Семестр	2	2
Кількість змістових модулів з розподілом:	2	
Обсяг кредитів	2	2
Обсяг годин, в тому числі:	60	60
Аудиторні	16	8
Модульний контроль	4	-
Семестровий контроль	-	-
Самостійна робота	40	52
Форма семестрового контролю	-	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення курсу є забезпечення професійної компетентності у сфері психоконсультативної діяльності; в систематизації знань та навичок аналітичної діяльності магістрів в сфері кризової психології, сприянні їх професійному становленню через засвоєння форм та методів роботи кризового консультанта з урахуванням формування практичних умінь здійснення психологічного консультування в кризових умовах.

Завдання курсу:

Уміння методологічно обґрунтовувати характер психопрактичної допомоги, визначати її обсяг, необхідний клієнтові.

Уміння добирати доречну стратегію психопрактичної діяльності на підставі аналізу власних базових компетенцій і клієнтського запиту.

Здатність прогнозувати та програмувати ефективні результати психопрактичної допомоги клієнтові, вміння здійснювати психопрогнозування психічних станів та подальшої етимології клієнта.

Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну) з використанням науково верифікованих методів та технік.

Здатність приймати фахові рішення у складних кризових умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

Здатність до аналітико-синтетичної діяльності та гнучкості у прийнятті адекватних дійсності рішень.

3. Результати навчання за дисципліною

Здатність до аналізу, оцінки та врахування ментальності клієнта у консультативному процесі.

Володіння знаннями основних психологічних аспектів кризової психології (форм та методів роботи кризового психолога).

Здатність реалізувати в психологічному консультуванні та психокорекційній роботі різні методологічні підходи щодо профілактики, попередження та подолання проявів віктимної поведінки у суспільстві.

Здатність відтворити знання основних психологічних аспектів кризової психології. Уміння ефективно застосовувати доречні психологічні форми та методи роботи по відношенню до трансформаційної ситуації у суспільстві.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1 Форми роботи кризового психолога							
Тема 1. Основні форми та методи роботи кризового психолога	2	2	-	-	-	-	
<i>Практичне заняття 1.</i> Кризові стани особистості. Особливості надання екстреної кризової допомоги при різноманітних психологічних станах	7	-	-	2	-	-	5
<i>Практичне заняття 2.</i> Особливості застосування методів кризової психології (психологічний дебрифінг, аутодебрифінг, групи підтримки, програми подолання психотравм)	8	-	-	2	-	-	6
<i>Практичне заняття 3.</i> Перша психологічна допомога у кризовому стані. Методи самопомоги.	8	-	-	2	-	-	6
Модульний контроль	2						
Разом	27	2	-	6	-	-	17
Змістовий модуль 2. Методи роботи кризового психолога							
<i>Практичне заняття 4.</i> Кризова інтервенція. Особливості проведення кризової інтервенції.	8	-	-	2	-	-	6
<i>Практичне заняття 5.</i> Посттравматичні стресові розлади дітей та кризове консультування	8	-	-	2	-	-	6
<i>Практичне заняття 6.</i> Особливості дії психічної травми при кризових ситуаціях (переживання гострого горя, стадії переживання, етапи)	7	-	-	2	-	-	5

<i>Практичне заняття</i> 7.Психологічнеконсультуванняклієнтів у кризових станах (кризовіситуаціїсоціально-політичного та воєнного характеру)	8	-	-	2	-	-	6
Модульний контроль	2						
Разом	33	2	-	14	-	-	40
Підготовка та проходження контрольних заходів							
Усього	60	2	-	14	-	-	40

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна
		Аудиторна:					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1Форми роботи кризового психолога							
Тема 1. Основні форми та методи роботи кризового психолога	2	2	-	-	-	-	-
<i>Практичне заняття 1.</i> Кризові стани особистості. Особливості надання екстреної кризової допомоги при різноманітних психологічних станах	9	-	-	2	-	-	7
<i>Практичне заняття 2.</i> Особливостізастосуванняметодів кризової психології (психологічний дебрифінг, аутодебрифінг, групи підтримки, програми подолання психотравм)	9	-	-	2	-	-	7
<i>Практичне заняття 3.</i> Перша психологічна допомога у кризовому стані. Методи самопомоги.	10	-	-	2	-	-	8
Разом	30	2	-	6	-	-	22
Змістовий модуль 2. Методи роботи кризового психолога							
<i>Практичне заняття 4.</i> Кризова інтервенція. Особливості проведення кризової інтервенції.	7	-	-	-	-	-	7
<i>Практичне заняття 5.</i> Посттравматичні стресові розлади дітей та кризове консультування	7	-	-	-	-	-	7
<i>Практичне заняття 6.</i> Особливості дії психічної травми при кризових ситуаціях (переживання гострого горя, стадії переживання, етапи)	8	-	-	-	-	-	8
<i>Практичне заняття</i>	8	-	-	-	-	-	8

7. Психологічне консультування клієнтів у кризових станах (кризові ситуації соціально-політичного та воєнного характеру)							
Разом	30	-	-	-	-	-	30
Усього	60	2	-	6	-	-	52

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I Форми роботи кризового психолога

Лекція 1. Основні форми та методи роботи кризового психолога (2 год.)

Цілі, завдання, принципи та методи кризової психології. Форми роботи кризового психолога (індивідуальні, групові, форма дебрифінгу, сімейна психотерапія, телефон довіри). Класифікація видів психологічної допомоги. Спеціальні техніки кризового консультування, їх застосування. Консультування дорослих та дітей у кризових станах.

Загальні та спеціальні вимоги до особистості та діяльності кризового консультанта: професійна підготовка, засади та принципи роботи.

Основні поняття теми: кризове консультування, спеціальні методи та техніки кризового консультування, форми роботи кризового психолога, вимоги до кризового консультанта, кризова подія, психічна травма, перша психологічна допомога (ППД), кризова інтервенція, кризовий дебрифінг, гострий стресовий розлад (ГСР), посттравматичний стресовий розлад (ПТСР).

Практичне заняття 1. Кризові стани особистості. Особливості надання екстреної кризової допомоги при різноманітних психологічних станах (2 год.)

Завдання та роль кризового консультанта в кризовій психології. Психологічна характеристика кризових станів особистості. Основні форми роботи кризового консультанта (індивідуальне, групове, сімейне консультування, телефон довіри). Особливості надання професійної допомоги при нервовому тремті, плачу, ступорі тощо.

Практичне заняття 2. Особливості застосування методів кризової психології (психологічний дебрифінг, аутодебрифінг, групи підтримки, програми подолання психотравм) (2 год.)

Психологічний дебрифінг. Аутодебрифінг. Групи підтримки дітям та дорослим. Програми подолання психотравм дитини. Психологічна допомога дітям засобами арт-терапії.

Практичне заняття 3. Перша психологічна допомога у кризовому стані. Методи самопомоги (2 год.)

Надання першої психологічної допомоги дітям дошкільного віку. Перша психологічна допомога дітям молодшого шкільного віку. Особливості першої психологічної допомоги підліткам. Надання першої психологічної допомоги дорослим у кризовому стані. Методи самопомоги.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Методи роботи кризового психолога

Практичне заняття 4. Кризова інтервенція. Особливості проведення кризової інтервенції (2 год.)

Основні принципи кризової інтервенції. Етапи кризового втручання як модель екстреного вирішення психологічної проблеми. Особливості кризових інтервенцій для дітей та підлітків. Психологічні особливості реакції на психотравму та перші кроки допомоги.

Практичне заняття 5. Посттравматичні стресові розлади дітей та кризове консультування (2 год.)

Найбільш типові порушення у дітей молодшого віку (1-6 років) при посттравматичному стресі. Ознаки та симптоми ПТСР дітей 6-11 років. Симптоми ПТСР у підлітків 12-18 років. Симптоматика ПТСР дорослої людини та особливості психологічного консультування.

Практичне заняття 6. Особливості дії психічної травми при кризових ситуаціях (переживання гострого горя, стадії переживання, етапи) (2 год.)

Основні психологічні аспекти переживання гострого горя. Етапи горя (за Л.Б.Шнейдертощо). Психологічні реакції людини на травматичні події у кризовій ситуації. Реакція дитини на втрату. Вимоги до фахівців, що проводять екстрену психологічну допомогу дітям, які пережили трагедію.

Практичне заняття 7. Психологічне консультування клієнтів у кризових станах (кризові ситуації соціально-політичного та воєнного характеру) (2 год.)

Кризові ситуації соціально-політичного характеру. Кризові ситуації воєнного характеру. Консультування клієнтів у випадку військових дій. Консультування дитини у випадку смерті одного з батьків. Консультування дорослого у випадку смерті близької людини.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	1	1	-	-
Відвідування семінарських занять	1	-	-	-	-
Відвідування практичних занять	1	3	3	4	4
Робота на семінарському занятті	10	-	-	-	-
Робота на практичному занятті	10	3	30	4	40
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	4	20
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-
Разом		-	74	-	89
Загальний коефіцієнт перерахунку - 1,63					

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Формат звітування: письмове подання відпрацьованого матеріалу, можливе у вигляді схеми або узагальнений табличний варіант, в якому необхідно розкрити зазначену проблематику, максимально виявивши знання курсу. Обсяг роботи – до 3000 знаків.

Критерії оцінювання завдань та кількість балів: своєчасність виконання навчальних завдань – 1 бал; повний обсяг виконання – 1 бал; якість виконання завдань – 1 бал; самостійність виконання – 1 бал; творчий підхід та ініціативність у виконанні завдань – 1 бал.

Узагальнені критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість, об'єм опрацьованого матеріалу, його різноманітність, креативність у оформленні матеріалів.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання наступних вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;

- ініціативність у навчальній діяльності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Форми роботи кризового психолога

Самостійна робота 1. Кризові стани особистості. Форми роботи кризового консультанта (5 год.)

Ознайомитися з інформацією в інтернет просторі про роботу Психологічної Кризової Служби за посиланням <http://psyservice.org/%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D1%81/>.

Ознайомитися з Вісником Психологічної кризової служби України за посиланням <https://www.facebook.com/Psychological.Crisis.Service.Ukraine?fref=ts>. Підготувати письмову доповідь з урахуванням особливостей роботи кризової служби України.

Розкрити специфіку та особливості надання екстреної психологічної допомоги при руховому збудженні.

Самостійна робота 2. Особливості застосування методів кризової психології (психологічний дебрифінг, аутодебрифінг, групи підтримки, програми подолання психотравм) (6 год.)

Ознайомитися з науково методичним посібником «Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій» (/ З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко... Царенко Л. Г.; за ред. З. Г. Кісарчук. – К. : ТОВ “Видавництво “Логос”. – 207 с.) за посиланням

http://inpsy.naps.gov.ua/userfiles/files/%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B0%20%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%2017_03_2015.pdf

Розкрити психологічні особливості консультування клієнтів у кризових станах.

Розкрити особливості надання екстреної психологічної допомоги при агресії та специфіку візуальної діагностики агресивних намірів особистості в кризовому стані.

Самостійна робота 3. Перша психологічна допомога у кризовому стані (6 год.)

Ознайомитися зі збірником наукових праць «Проблеми екстремальної та кризової психології». Вип. 12. Частина II. – Х.: НУЦЗУ, 2012. – 192 с. http://edumns.org.ua/nmc/125/EKP_12-2.pdf. Законспектувати статтю Щербини І.Є. «Психологічні особливості профілактики суїцидальної поведінки особистості...» стор. 169 – 175.

Розкрити особливості надання екстреної психологічної допомоги при апатії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Методи роботи кризового психолога

Самостійна робота 4. Кризова інтервенція (6 год.)

Ознайомитися з роботою Кризового центру медико-психологічної допомоги Інституту психології імені Г.С.Костюка на сайті за посиланням http://psiholog-shkola-detsad.blogspot.com/2014/08/blog-post_53.html.

Ознайомитися з науково методичним посібником «Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій» (/ З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко... Царенко Л. Г.; за ред. З. Г. Кісарчук. – К. : ТОВ “Видавницт- во “Логос”. – 207 с.) за посиланням http://inpsy.naps.gov.ua/userfiles/files/%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B0%20%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%2017_03_2015.pdf Розкрити методику надання психологічної допомоги в сучасних умовах (Литвиненко Л. І.)

Розкрити особливості надання екстреної психологічної допомоги при істерії.

Самостійна робота 5. Посттравматичні стресові розлади та консультування (6 год.)

Ознайомитися із збірником наукових праць «Проблеми екстремальної та кризової психології». Вип.12. Частина II. –Х.: НУЦЗУ, 2012. – 192 с. http://edumns.org.ua/nmc/125/EKP_12-2.pdf. Законспектувати статтю Самойлової І. «Особливості психічного стану жінок, які постраждали від фізичного насильства в сім’ї» стор. 114 – 121.

Ознайомитися зі збірником наукових праць «Проблеми екстремальної та кризової психології». Вип.12. Частина II. –Х.: НУЦЗУ, 2012. – 192 с. http://edumns.org.ua/nmc/125/EKP_12-2.pdf. Законспектувати статтю Овсянникової Я.О. «Психологічна допомога невиліковно хворим в умовах Хоспісу» стор 18-24.

Самостійна робота 6. Особливості дії психічної травми при кризових ситуаціях (переживання гострого горя)(5 год.)

Ознайомитися із збірником наукових праць «Проблеми екстремальної та кризової психології». Вип.12. Частина II. –Х.: НУЦЗУ, 2012. – 192 с. http://edumns.org.ua/nmc/125/EKP_12-2.pdf. Законспектувати статтю Оніщенко Н.В. «Горе як реакція постраждалого на втрату» стор. 33-39.

Законспектувати 12 кроків подолання психологічної травми Пітера Левіна (PeterLevin «HealingTrauma / Исцеление от травмы» <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=4670172>) сайту <http://cybernetos-1973.livejournal.com/4095.html>.

Розкрити особливості надання екстреної психологічної допомоги при страху.

Самостійна робота 7. Психологічне консультування клієнтів у кризових станах (кризові ситуації соціально-політичного та воєнного характеру)(6 год.)

Розробити практичні рекомендації клієнту за проблемою кризового консультування (проблему оберіть на власний розсуд).

Ознайомитися з науково методичним посібником «Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій» (/ З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко... Царенко Л. Г.; за ред. З. Г. Кісарчук. – К. : ТОВ “Видавництво “Логос”. – 207 с.) за посиланням http://inpsy.naps.gov.ua/userfiles/files/%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B0%20%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%2017_03_2015.pdf Розкрити особливості психологічної допомоги військовослужбовцям що виконують свій обов’язок у зоні бойових дій (Царенко Л.Г.) та практики надання психологічної допомоги пораненим військовослужбовцям (Гребінь Л. О.)

Ознайомитися із корисною інформацією про можливості отримання допомоги за посиланням http://sumdu.edu.ua/images/stories/gen_info/structure/psih/11.docx

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Модульний контроль знань бакалаврів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля. Формою контролю знань студентів є виконання завдання, яке полягає у письмовому наданні відповідей на питання.

Кожний модуль включає по 12 змістовних питань, які оцінюються по 2 бали кожне. Якщо відповідь повна та системно узагальнена, студент додатково отримує 1 бал. Максимальна кількість балів за кожний з модулів – 25.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання - Не передбачено навчальним планом.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю - Не передбачено навчальним планом.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68

Незадовільно	0-59
--------------	------

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 60 год., 2 год. – лекції, 14 год. – практичні заняття, 40 год. – самостійна робота, 4 год. – модульний контроль.

Кількість балів за модуль 163							
Модулі	Модуль I Форми роботи кризового психолога			Модуль II Методи роботи кризового психолога			
Кількість балів	74 бали			89 балів			
Теми лекцій	Основні форми та методи роботи кризового психолога			-			
Бали	1 б.			-			
Теми семінарів	-			-			
Бали відвідування	-			-			
Теми практичних	Кризові стани особистості. Особливості надання екстреної професійної допомоги при різноманітних психологічних станах 11б.	Особливості застосування методів кризової психології (психологічний дебрифінг, аутодебрифінг, групи підтримки, програми подолання психотравм) 11б.	Перша психологічна допомога у кризовому стані. Методи самопомоги. 11б.	Кризова інтервенція. Особливості проведення кризової інтервенції. 11б.	Посттравматичні стресові розлади дітей та кризове консультування 11б.	Особливості дії психічної травми при кризових ситуаціях (переживання гострого горя) 11б.	Психологічне консультування клієнтів у кризових станах (кризові ситуації соціально-політичного та воєнного характеру) 11б.
Бали відвідування	10 б.+1б.	10 б.+1б.	10 б.+1б.	10 б.+1б.	10 б.+1б.	10 б.+1б.	10 б.+1б.
Самостійні роботи	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.
МКР	МКР 1			МКР 2			
Бали	25 балів			25 балів			
Розрахунок: $163:100 = 1,63$. Коефіцієнт перерахунку -1,63							

8. Рекомендовані джерела

Основна:

1. Горбунова В.В., Карачевський А.Б., Климчук В.О., Нетлюх Г.С., Романчук О.І. Соціально–психологічна підтримка адаптації ветеранів АТО: посібник для ведучих груп: навчальний посібник. – Львів: Інститут психічного здоров'я Українського католицького університету, 2016. – 96 с.
2. Євдокимова Н.О. Дорога змін: ефективне спілкування у кризових умовах життя: посібник з психології для чайників / Н.О.Євдокимова, В.Л.Зливков, С.О. Лукомська. – Миколаїв : Іліон, 2016. – 182 с.
3. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях / В.Л.Зливков, С.О. Лукомська, О.В. Федан. – К.: Педагогічна думка, 2016. – 219 с.
4. Кризова психологія: Навчальний посібник /За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. – Х.: НУЦЗУ, 2010. - 401 с.
5. Малкіна- Пих І. Г.. Психологічна допомога в кризових ситуаціях - М.: Изд-во Ексмо. - 960 с., 2005
6. Мартіна Мюллер. Якщо ви пережили психотравмуючу подію / пер. З англ. Діана Бусько; наук. ред. Катерина Явна. (Серія «Сам собі психотерапевт»). Львів: Свічадо, 2014. 128 с.
7. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій. Методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко... Царенко Л. Г.; за ред. З. Г. Кісарчук. – К. : ТОВ “Видавницт- во “Логос”. – 207 с.
http://inpsy.naps.gov.ua/userfiles/files/%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%2017_03_2015.pdf

Додаткова

8. Как справиться с горем: Программа по коррекции эмоционального состояния: Пер. с англ. / Под. ред. Н.В. Задерико. – Запорожье, 2002
9. Козлов В.В. Работа с кризисной личностью: Метод. пособ. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2003.
10. Колодзин Б. Как жить после психической травмы: Пер. с англ. – М.: Шанс, 1992.
11. Підготовка волонтерів до роботи в службі „Телефон довіри” – К.: ДЦССМ, 2003.